
Cvetko Golar: Pastirica Urška

Dedščina tajna, od roda do roda
 nemo podavana, nikdar požeta —
 ali je v meni za novo bodočnost spočeta?
 Morda sem up čakajočega ploda? —
 sen izpolnitve omamnega cveta? —
 teža sadú, ki mu v padcu bo zadnja skrivnost razodeta?
 O, saj je vsaka minuta in ura najtišja
 prazniška slast, ki pozvanja v odkritja
 zemelj neslutnih, v daljna zatišja
 večnega žitja.

V ritmični pesmi vonjav in zamišljenih sokov
 samo akord sem bolesten, sanjav
 zlit s harmonijo pojočih daljav
 v daljni zenit še nevidnih obokov.
 Pesem svetlobe kot šum hudournih potokov
 pala v tesnobe je mojih samot:
 smrt in življenje — o večni nemir razkrojitve,
 ura vrnitve in ura odhoda na pot,
 kjer ni spoznanj, razočaranj ne zmot,
 ne izpolnitve.

Misli so v daljah zaslutile tajne brezdanje,
 sredi osamljenih morij so uzrle cvetoče otoke:
 psalme pojoče in palme v rokàh se odpravljajo
 pod slavoloke,
 ki za triumfe omamljenih duš jih postavljajo
 zarje jutranje... *Kdo je karko merilo?*

Cvetko Golar / Pastirica Urška

Vsa zasopla in zardela je priletela pastirica Urška iz vasi. Zavezovala si je z obema rokama majhno, rdečo ruto okoli glave, ki ji jo je na poti odvezal veter, in se je zmeraj obračala nazaj proti hišam v strahu, da ne bi tekel hlapec za njo. Vsled naglice je gorelo njeno drobno lice v mrzli sapi, in srce ji je tako močno tolklo v prsih kakor včasi na paši, ko je morala dirjati za tisto marogasto ovco. Ogrnjeno je imela staro in dolgo kocko, katero ji je dala kmetica Jurjevka, namesto da bi ji novo kupila. Njeno krilo je bilo tanko in obnošeno, da so se na njem poznale ostre oblike njenega ubogega telesa. Obuta je bila v rjave, razpokane čevlje, prevelike za njene noge, ki jih je pred njo nosila

starejša dekla. Nasula jih je z listjem, da je mogla hoditi in da ni silil vanje sneženi prah, ki ga je metla burja.

Hodila je še zmeraj naglo in njene oči so plaho gledale naokoli, ali se ne bo kje nenadoma pokazal kmet Jurij s skleškom v roki. Zavila je iz izorane gazi in stopila na sneženo polje.

«Saj je sren, nič se ne vdira, zakaj ne bi šla kar čez njive! Gotovo pridem prej.»

Pastirica Urška se je napotila v Betlehem. Ušla je kmetu Jurju, ki je bil trd in je grdo delal z njo. Poleti ji je bilo lahko, takrat je pasla v dobravi, in kmet ni mogel nad njo vpiti. Zvečer je prignala svojo čredo v stajo in dobila mleka in kruha ter je šla spat na izbo, in drugo jutro je vstala na vse zgodaj. Kmeta ni videla po cel teden razen ob nedeljah, ko je sedla opoldne z drugimi k mizi. Zdaj pa je zmeraj režal:

«Ali mi ne boš narezala repe! Ali misliš, da te bom zastonj redil! Lenoba beraška!»

In ko so bili vsi škafi polni, in bi rada malo počila, se je oglasil:

«Kaj pa stojiš! Saj boš še k tlom prirasla! Alo, v les po stelje!»

In tam je morala izpod snega grabiti listje vsa premražena in ozeblih rdečih rok. Še ni odložila težkega koša, že je kričal:

«Ali ne slišiš, kako te kličejo ovce!»

In nesla jim je posušenih vej, da jih objedajo. Tako je bilo naprej in naprej, zato se je Urška naveličala.

In pred božičem se je spomnila:

«V Betlehem pojdem! Tam je Bog rojen na sveto noč, in jaz sem pastirica. Gotovo me bo vesel. In vse mu bom povedala, kako dela z menoj kmet Jurij.»

Napravila se je in poiskala v svoji skrinjici lepo rdeče jabolko, ki ga je shranila jeseni, in si je rekla:

«Tudi jaz moram nekaj nesti malemu Jezuščku.»

Zavila ga je v robec in spravila v krilce.

Vas je stala že daleč za njo, bila je sredi dolge, velike planjave, kjer ni bilo niti drevja, niti hlevov, in takrat se je Urška ustavila. Kamor so nesle oči, je segalo belo, sneženo polje na dolgo in široko, in tam na robu neba so stali visoki snežniki v srebrni sinjini. Okrog in okrog ni bilo nikjer hiše in pes ni zalajal in tudi gozdovi so ostali za njo v daljavi. Od daleč nekje se je svetilo solnce, in mrzli so bili njegovi žarki, a nebo je bilo svetlo in jasno, in po trdem snegu so se bleščali biseri. Včasih je potegnila mrzla sapa, in ostra ledena zrna so se vsula Urški za vrat, in zapeklo jo je v lica.

«Ali kje je Betlehem?»

Urška je premišljevala in gledala na vse strani. Nihče ji tega ni povedal, na prižnici so gospod dejali, da je na Jutrovem, in da tam pride Bog na svet, in da so pastirci zraven. Ali kje je na Jutrovem? Za bogatega kmeta Južnovca tam za Savo, ki so mu tisto leto zgoreli podi; je že slišala, ali tam ne more biti Betlehem. — In Urška je šla naprej.

«Že pridem,» si je mislila. «Zadaj je vas, kjer sem doma, in nad vasjo so hribi in tam je sveti Andrej, kjer sem že služila. zraven je sveta Barbara, kamor sem hodila jeseni po kostanj, in sveti Ožbalt, kjer je doma tisti grdi pastir, ki me je vrgel v trnje. Tam ni Betlehema, o bo že na drugi strani.» In Urška je šla čez razore in lehe, čez travnike in dolinice, ki so se nižale proti daljnim vrbam ob potoku. Tudi zeblo je ni in bilo ji je celo prijetno in veselo, kadar se je spomnila kmeta Jurja. Še zasmejala se je in si mislila: «O to se bo kregal! „Kje je pa deklina?“ bo vpil. In nihče ne bo vedel, da sem šla v Betlehem.»

Sredi grmovja in visokih tankih brez s sklonjenimi drobnimi vejicami, ki so se gosto zgrinjale okoli debel, je tekla gaz, zvožena od sani.

«Mogoče pa je to prava pot!» In Urška je šla naprej. Na ovinku za nizkim smrečjem, ki je robilo rjavo hrastovo hosto, je srečala staro kmetico, ki je nizko sključena težko hodila po gladki gazi.

«Slišite, ali se pride tukaj v Betlehem?» je Urška glasno zavpila.

«O, kajpak, počasi hodim, počasi. Pa ti boš že prišla, ki si mlada,» je dejala ženska.

«Ali se pride tukaj v Betlehem?» je Urška ponovila vprašanje.

«A v Betlehem?» je zavpila ženska, in Urška je pokimala.

«Viš, da ne vem, pa še nikoli nisem mislila na to. O, pa nekje se že pride, ti, ki imaš dobre noge, boš že prišla.»

Urška je stala pred kmetico, ki je držala nizko sklonjeno svojo glavo in ni bila nič večja od nje.

«A v Betlehem greš?» se je začudila starka še enkrat.

«Tja, kjer bo nocoj Bog rojen.»

«O, saj vem, pa težko hodim, drugače bi še jaz šla s teboj. Mislim, da bo tamle čez.»

Kmetica je pokazala z roko predse in majala z glavo:

«V Betlehem gre! Glej jo, deklino, mogoče bi šel tudi kdo od nas.»

Urška je šla naprej po gazi in skoraj ji je bilo že mrz. Na nogah ni več čutila prstov, v roke ji je bilo hladno, in tudi po

hrbtu ji je šla mrzla sapa. «Daleč je v Betlehem,» je mislila, «od jutra že hodim in zdaj je gotovo poldne, pa ga še ne vidim.»

Na polje je legla megla, bela kot sneg, in Urška ni videla nič predse. Vse je bilo tiho in samotno in bilo ji je dolgčas, zato je začela peti s tankim, trepetajočim glasom:

Pastirci, vstanite,
zbudite se zdej,
le hitro vstanite,
da gremo naprej!»

Prišla je mimo stare lesene bajte, ki je stala ob poti zraven trhlega, z mahom poraščenega oreha.

«Grem povprašat, kod se gre v Betlehem.»

Stopila je v nizko, zakajeno vežo, ki je imela črne in sajaste stene; po tleh so se delali ledeni rjavi klobučki od kapljic, ki so padale od dimastega stropa.

«Ali ni nobenega doma?» Njen glas je plaho zaklical.

«Kdo pa je?» se je zaslišalo iz hiše.

Urška je šla za glasom, odprla je vrata in stopila v izbo, ki je bila nizka z lesenimi stenami in dolgim drogom pod stropom, na katerem so se sušili jabolčni olupki. V kotu za mizo sta sedela oče in sin, oba velika in močna; pogledala sta začudeno na pastiričico.

«Ali se gre tukaj v Betlehem?»

«A—a! V Betlehem?»

Urška je pokimala in s strahom je gledala velikega očeta, ki se je napol sklonil za mizo.

«Tja pa ne prideš, predaleč je.» Oče je odmajal z glavo, sin pa je vprašal:

«A v Betlehem gre tale punčka?» Na glas se je zasmejal, in neverjetno se mu je zdelo.

«Ti bi rada v Betlehem?»

«O polnoči bi bila že rada tam, ko bo Bog rojen,» je Urška boječe odvrnila. Starec je samo majal z glavo:

«Nak, tja pa ne prideš. Kje je že Betlehem?»

Dolgo je premišljeval, se praskal po sivi glavi in se ni mogel spomniti. Potem se je ozrl skozi okno v gosto meglo, in sin je vprašal:

«Kako ti je pa ime?» Bil je radoveden in z očmi je požiral majhno pastirico, in usta so se mu smejala.

«Urška!»

«Ostani pri nas, Urška! Mati so nam umrli, ki jim je bilo tudi Urška ime.»

Oče se je držal na smeh in je vprašal sina:

«Ali ti je všeč?»

Sinu so zardela rjava lica, ki so bila pod očmi od oglja črna, in je dejal:

«Malo majhna je, pa bi že zrasla.»

«No, pa ostani pri nas!»

Urška je odmajala z glavo:

«Moram v Betlehem. Ko se vrnem, pa ostanem pri vas. Ali res ne vesta, kje je Betlehem?»

«Kje bi že bil?»

Oče se je počasi vzdignil izza mize in sin tudi. Stopili so na prag.

«Na to stran sem že bil, pa tam ga ni. Mislim, da bo ravno tukaj le čez.» Zamahnil je z roko mimo strmih, tihih jagned, ki so se belili v daljini in bili podobni srebrnim, visokim stolpom.

Mračilo se je že, in Urška je šla naprej. Megla je bila čisto bela in prosojna, in sneg je bil mehak in se je vdiral in drobil pod nogami, da je spodrsovalo. Gaz je tekla sredi brezja in hrastja navzdol po strmem obronku, in kadar je Urški spodrsnilo in je vznak padla v sneg, se je veselo zasmejala. Zavila je v globok jarek, ki je bil na obeh straneh obdan od visokih in strmih bregov, poraščenih z borovjem in robido, ki se je pletla okoli grmovja. Nenadoma se je Urška zelo prestrašila, zakaj zagledala je strašnega moža z veliko kučmo in črnimi očmi. Ni si upala mimo in je dolgo stala na mestu in ni vedela, ali bi šla naprej ali nazaj. Zato je pobožno zapela:

«En božji glas je prišel v vas,
da Bogek se rodi —»

In ko je odpela, se je mahoma tisti divji mož izpremenil v leskov grm, in Urška je šla mimo. Ali zdaj je zašla nekam, kjer ni bilo poti. Samo sneg se je širil na vse strani in izginjal v večerni megli, in Urški se je vdiral do pasu in pomislila je na betlehemske pastirce, ki so imeli tudi težko pot, ko so šli ponoči obiskat mladega kralja.

V mrazu je megla izginjala, začelo se je svetiti in prikazovalo se je sinje in jasno nebo. Na obzorju je zasijala prva zvezda.

«Nad hlevcem gori,» je pomislila Urška. «Zdaj bom pa kmalu tam.» In še hitreje je stopila, oči pa je vpirala v zvezdo. Hodila

je nekaj časa po gazi, ki ji je nenadoma izginila, in potem se je zopet znašla na trdi zasneženi dobravi, na zelenih, ledenih tolmunih.

Kmalu je bilo vse nebo v zvezdah, in Urška je šla proti oni strani, kjer je prva zagorela. Zdela se ji je nizko na zemlji, kot bi se lesketala nad hlevcem. Pastirica je segla v žep in prinesla v drgetajoči, prezebli roki rdeče jabolko.

«Da ne pozabim, dati ga moram Jezuščku.»

Stopala je naglo naprej in težko je čakala, da bi že bila v Betlehemu.

«Saj vendar že dolgo hodim in kmalu bo polnoč. Zdaj bi imela že slišati pastirce na paši in angelske trobente.»

Urška se je ustavila in gledala na obzorje, hotela je malo postati, ker je bila že trudna in negodna in so bile noge težke in so se ji zapirale oči, ali misel na betlehemski hlevcec in pastirce jo je zbudila in pokazala naprej. Šla je v sanjah dalje čez polje, naprej čez polje. — A ne samo po nebu, tudi po snegu so se začele utrinjati zvezde, in nešteto lučic je zagorelo v daljavi.

«Kar tukajle na levo bom zavila v hlevček, saj tam je vse svetlo in nebeško lepo, kot se poje v pesmi.»

Pred njenimi očmi se je bleščalo, in zdelo se ji je, da leti s silno naglico nekam v neskončno daljavo. Leti, leti in vendar se ji dozdeva, da niti nog ne pregiba, leti, leti in tako ji je sladko in toplo, leti, leti in nič snega ne čuti, vse, kar jo je oviralo, je padlo od nje, in čuti se lahko kot pero, ki plava, plava pod nebom, ali kot bel oblaček, ki pluje nad gozdovi.

Že se je Urška bližala Betlehemu, zakaj po dobravah so se pasle cele trume belih ovčic, tako lepo belih, kakor jih še ni videla, in po nebu so plavali angeli v srebrnih oblačilih in so trobentali na zlate trobente, ki so pele neizrekljivo lepo, in nepopisno so bili zali kerubini, ki so leteli na zemljo. Urška je zagledala pastirce, ki so pasli ovce, in zagledala je hlevcec in Marijo in Jezuščka v jaslih. Oba sta se ji prijazno smejala, in malo dete s krono, bolj žarečo od solnca, je vzelo rdeče jabolko, ki ga mu je podala.

«Na, vzemi, Bogek,» je šepnila Urška in se ljubeznivo nasmehnila. Zdelo se ji je vse tako po domače, kakor da je v vasi pri Osojnikovih in reže jabolčne krhle malemu Blažku, ki ga pestuje, in mu jih tlači v usta. In prijetno in gorko je bilo v hlevu, vsi so bili prijazni z njo, in Jožef, ki je bil začudo podoben njenemu stricu Jožetu, je stopil k njej in jo pobožal po licih. Celu voliček v hlevu — bil je tak kot rožanec, ki ga je pasla — je kimal z glavo in se hotel nasloniti nanjo.

Alojz Gradnik: Svatba v Brdih

In Jezušček je spregovoril:
 «Urška, ali me imaš rada?»
 «Rada, rada! Zmeraj bi ostala pri tebi. Zunaj je mraz in sneg in burja, in v noge me zebe, poglej moje čeveljčke, kako so slabi!»
 «Urška, kje si pa dobila to lepo jabolko?»
 «Zate sem ga shranila, še jeseni sem ga spravila v skrinjico pri Jurju, kjer služim.»
 «Tam služiš? Ali ti je dobro?»
 «Oh, Jezušček, zmeraj sem lačna in hudo moram delati, poglej, moje žulje na rokah!»
 In pokazala je Jezuščku svoje dlani, in glej, krvave razpoke in žulji so bili nenadoma vsi zlati.
 Smehljaj se ji je Bogeč in tiho dejal:
 «Poglej se, Urška, kakšne čeveljčke imaš, pa praviš, da so slabi!»
 In Urška je videla, da ima srebrne čeveljčke, in njeno krilo se je zableščalo, kot da je iz samega žameta, in kjer je bilo strgano, so cvetele nepopisno lepe rože.
 In Jezušček je razprostrl ročice in jo je vzel v naročje, objel jo je in v gorkem in sladkem poljubu se je pastirica Urška združila z njim.

Pastirica v naravnem - Golar, le pišite, pišite!
Feb 16/2 924

Alojz Gradnik / Svatba v Brdih

Novičev vrsta; pokajo pištrole,
 harmonika hrešči in iz vseh rok
 frčé konfete pisane v otrok
 kopico, vračajočo se iz šole.

Na trde bede dneve s koncem štole
 za vse življenje jih je zvezal Bog
 na zdravje in bolezen in na jok
 in na veselje, vinjo¹, hišo, vole.

Ljubezen? Nima zanje dosti cene.
 Ljubezen — srca so kopneče pene,
 je rož v jeseni zopet prazen vrt.

Le brazde, ki jih skrb v srcà zareže,
 kar plodna prst in kamen hiše zveže,
 izbriše in razveže šele smrt.

---

¹ Vinja = vinograd.